UDC 069.51:615(497.113 Нови Сад)(091)
DOI 10.56461/RMV68.2026.100B
ОРИГИНАЛАН НАУЧНИ РАД

ОД ПРИВАТНЕ ЗБИРКЕ ДО МУЗЕЈСКЕ БАШТИНЕ: ВЛАДОЈЕ ЈУГОВИЋ И ЗБИРКА ФАРМАЦИЈЕ МУЗЕЈА ГРАДА НОВОГ САДА

Гордана Буловић
Музеј града Новог Сада
gordana.bulovic@gmail.com

Апстракт: Музејска збирка фармације, која се данас чува у Музеју града Новог Сада – Одељењу фармације и здравствене културе, представља једну од најзначајнијих целина за проучавање историје фармацеутске делатности на овим просторима. Њено формирање непосредно је повезано са визијом мр фарм. Владоја Југовића, који је током рада, у више од шездесет апотека, систематски прикупљао старине са намером да се оснује Музеј фармације. Поред значајног стручног и књижевног рада, Југовић је 1906. године, заједно са супругом Викторијом Рисаковић Југовић, у петроварадинској апотеци „Код златног орла" покренуо лист *Фрушкогорац*. Његову идеју о оснивању Музеја фармације касније је реализовао др фарм. Андрија Мирковић, а значајан део музејског фонда чине предмети из Југовићеве, документовано потврђене, заоставштине. Ова збирка данас представља драгоцен извор за истраживање развоја фармације, апотекарске праксе и здравствене културе у Србији.

Кључне речи: Владоје Југовић, Збирка фармације, Музеј града Новог Сада, фармацеутско наслеђе, музејске збирке, историја фармације, музеологија.

Ко је био Владоје Југовић

Живот магистра фармације Владоја Југовића (или Владе Шмита (Schmidt)) био својеврсни калеидоскоп. Често је једну дестинацију мењао другом, свуда је неуморно радио, писао, истраживао, објављивао, обављао апотекарску праксу. Рођен је 3. VII 1876. године у Осијеку. Гимназију је започео у родном Осјеку, а завршио у Пожеги. По завршетку шестог разреда 1892. године, радио је као апотекарски помоћник код Вилка Панца у Петрињи. Тироцинални испит положио је у Загребу. Студирао је фармацију у Бечу, Минхену и Загребу где је дипломирао 29. фебруара 1908. године (MGNS, MF, B 325, 88).

Како наводи Стеван Д. Поповић (РОМС 12482), Југовић је као апотекарски помоћник радио у 68 апотека у више европских земаља. Очито није волео стална запослења, а привремене и кратке замене у апотекама биле су боље плаћене. Након дипломирања био је власник апотека у Стапару, Новом Саду и Меленцима.

Нема поузданих података о томе зашто је променио презиме. На стручној фармацеутској литератури из његове библиотеке, које је пронашао и сачувао Стеван Вуков, потписивао се презименом Југовић од 1897. године (Vukov, privatna kolekcija). Познато је да му је отац био угледни осјечки адвокат, и по записима самог Владоја Југовића опозиционо настројен у односу на мађарске власти. Стога и не чуди да је и сам Владоје Југовић као ученик гимназије учествовао у антивладиним демонстрацијама против режима Куена Хедерварија и стога доцније био принуђен да напусти осјечку гимназију. „Осим тога сам одушевљени Југославен демократа, који се поносим тиме што сам стајао увек у првим редовима народне младежи и био за то прогоњен од мађаронске владе бана грофа Куена – Хедерварија као велеиздајник." (МГНС МФ АГ-100/1). Нисмо наишли на релевантан податак о томе како је први пут званично користио презиме Југовић, али се 1898. године, док борави у Бечу, као један од уредника и оснивача листа *Младост* потписао као Владоје

Шмит Југовић (Vladoje Schmidt Jugović). До краја живота носио је ово презиме, а у више наврата декларисао се као ватрени родољуб и Југословен. Чини се да је ипак био и помало разочаран, јер у књизи *Слике из живота*, у причи *Пропали геније* његов главни јунак наводи следеће:

> Преверише ме и ови. Прекасно сам им прогледао намјере њихове – прекасно за себе јер излаза више није било. Прекасно сам увидио да их води само славохлепље, да су пуки егоисти, који кличу „Све за народ и домовину" – а народ – пук, скапава од глади, док они приређују скупштине и састанке, па вотирају сами себи повјерење" (Југовић 1898, 129).

Својеручни потписи Владе Југовића 1897. (Приватна колекција мр фарм. Стевана Вукова, Зрењанин)

Његов уреднички и списатељски посао започео је врло рано. Према наводима Станислава Марјановића (Marjanović, 2025), у децембру 1897. године такозвани Осјечки круг почео је да издаје за оно време модеран сецесијски часопис југословенске оријентације у Бечу, и дао му више него симболичан назив *Младост – Смотра за модерну књижевност и умјетност* (BMS, P II 643). Издавачи и уредници били су осјечки студенти Гвидо Јени, Душан Николајевић Плавшић и Владоје Југовић. *Младост* је био први наднационални часопис са европским обележјем, програмски окренут јужнословенском, средњеевропском и западноевропском културном простору. Поред најзначајнијих имена културе уметности и књижевности из различитих европских земаља, из Србије су се сарадњи одазвали Драгутин Ј. Илић, Лаза Костић, Јаша Томић, Милета Јакшић, Бранислав Нушић и Каменко Суботић. Било је то импресивно прегнуће уредништва часописа, ентузијаста који су осетили дух времена и потребу да своје поднебље повежу чврстим културним везама са другим европским земљама, којима је историјски развој и духовна еманципација била наклоњенија. Владоје Југовић је као млад човек осетио потребу да сопственим делом допринесе духовној афирмацији свога рода, и на различите начине остао је веран овом идеалу читавог живота.

Музеј фармације – од идеје до оснивања

Мр фарм. Владоје Југовић је био први који се код нас бавио истраживањем прошлости у области фармације, тако да је идеја о настанку *Музеја фармације* потекла баш од њега. У стручној фармацеутској штампи *Глас апотекарства* из 1920. године, објављен је оглас где Југовић каже да треба да настави свој давно започети рад на истраживању прошлости апотека у Југославији. Тим је поводом позивао колеге да прикупљају и шаљу му све што је у вези са старим апотекама, хемијом, лечењем или врачањем. Апелује на прикупљању грађе и предмета везаних за прошлост, првенствено фармације: „фотографије својих старијих прешастника, својих старих диплома, повеља, докумената, старих ценовника, старих књига, посуђа, апарата и намештаја итд. (...) Јер се ради о оснивању апотекарског музеја – а све је то немогуће без помоћи нас самих." (Jugović 1920, 38). Да су се апотекари одазвали овом позиву потврђују и објаве у наредним бројевима *Гласа апотекарства*, где се Југовић, сваком дародавцу појединачно, захваљује на послатим старинама – стручним књигама, апотекарским предметима, фотографијама.

До отварања Музеја фармације за живота Владе Југовића није дошло. Новосадски апотекар и пријатељ Стевана Д. Поповића коментарисао је ову Југовићеву замисао на следећи начин: „И ако није пуно успео, ипак је дао подстрека другима да тај посао наставе" (Popović, ROMS, M 1248).

Да овај Југовићев посао није био узалудан, потврђује велики професионални ангажман у формирању специјализоване фармацеутско-историјске збирке др фарм. Андрије Мирковића (Bulović 2011, 232–248). Када је 8. октобра 1951. године Андрија Мирковић постављен за хонорарног наставника у рангу ванредног професора на предмету Историја фармације на Фармацеутском факултету Универзитета у Београду, (MGNS, MF 1819), а потом 6. априла 1954. године за првог управника Музеја за историју фармације на истом факултету, са си-

гурношћу можемо да тврдимо да се остварила она Југовићева давнашња замисао. Као основа за покретање овог Музеја послужио је део експоната приватне Мирковићеве збирке, коју је сакупљао у периоду од 1921. до 1951. године (Mirković 1956, 152–155; Bulović 2023, 311–319). Сав његов ангажман био је сада и озваничен, па је сакупљање старина из историје фармације постало и институционално регулисано.

Други велики Мирковићев подухват, у формирању Музеја фармације, био је када је у Музеју града Новог Сада крајем 1963. године формиран Одсек за историју здравствене културе (Bulović 2011, 232–248). Као хонорарни сарадник, Мирковић је систематски прикупљао предмете из старе петроварадинске апотеке, као и вредне артефакте из апотека Новог Сада и Војводине, са циљем оснивања Музеја апотеке „Код златног орла" у Петроварадину. Музеј је био замишљен у аутентичном простору некадашње апотеке, на данашњој адреси Београдска улица 15.

Стојница из апотеке „Код златног орла" у Петроварадину (кат. бр. 4)

Тако је идеју Владе Југовића о формирању Музеја фармације из двадесетих година прошлог века реализовао др фарм. Андрија Мирковић. Шта је Мирковића нагнало да се бави сакупљањем предмета и да оснује колекцију, није нам познато, али претпоставка је да би један од веома битних подстицаја, ако не и најважнији, био родбински однос са интересантним и контроверзним апотекаром Владојем Југовићем, алијас Владом Шмитом.

Апотекар у Петроварадину (1904–1907)

О доласку Владоја Југовића у петроварадинску апотеку имамо само један податак објављен у вараждинским новинама *Наше правице* (*Naše pravice*, 1904). Ту се наводи да се брачни пар Југовић сели из Вараждина у Петроварадин. У то време закупник апотеке „Код златног орла" у Петроварадину био је мр Александар Бродски, велики Југовићев пријатељ. Као још несвршени студент фармације Владо Југовић је од 1904. до 1907. године радио у овој апотеци. Поред својих свакодневних обавеза предано је истраживао и изучавао прошлост петроварадинске апотеке. „Посао је то голем, који сам ја савјесно извршио само у Петроварадину и требао за то цијелу годину дана" (MGNS, MF, AG, f. 86/13). Захваљујући овом истраживању, расветљена је и забележена биографија апотекара Франца Шамса.

У периоду од 1802. до 1818. године у Петроварадину је живео и стварао угледни и код својих суграђана цењени апотекар Франц Шамс (Jugović 1908, 701–706), који је уз то био и песник, те први историчар старог града Петроварадина, неуморан и вредан истраживач рудног богатства Фрушке горе, њеног лековитог биља и лековитих вода у Сланкамену. У Петроварадину Франц Шамс пише прву историју овог града. Центар његовог интересовања био је усмерен на проучавање краја у којем је живео, његове прошлости, економских и здравствених прилика, те природног богатства. Као резултат тог шеснаестогодишњег истраживања, настала је његова прва књига *Топографски опис Петроварадина и његове околине – прилог познавању Срема* (*Topographische Beschreibung von Peterwardein und seinen Umgebungen – ein Beytrag zur Landeskunde Syrmiens*). Књига је објављена у Пешти 1820. године, након што је Шамс отишао из Петроварадина.

Настанивши се у Пешти, објављује и своју другу књигу *Потпуни опис слободног краљевског града Пеште у Угарској* (*Vollständige Beschreibung der königlichen Freystadt Pesth in Ungarn*), 1821. године. Одласком из Петроварадина, Франц Шамс је на-

пустио фармацију и посветио се садњи винове лозе, њеном оплемењивању, као и продаји мађарских вина (Bulović 2013, 233–249).

Док је Југовић истраживао деловање Франца Шамса, ступио је у преписку са његова два потомка: унуком др Фердинандом Шамсом, управником Прве Државне хемијске лабораторије у Кнежевини Србији (1873–1881) и његовим праунуком, књижевником Антуном Густавом Матошем.

У писму др Фердинанда Шамса упућено Влади Југовићу, он о свом деди пише: „Продавши, касније, апотеку, дошао је у Мађарску, на позив надвојводе Палатина. Пропутовао је целу Мађарску, помно проучавајући тамошње виноградарске прилике, и написао је две опсежне студије о култури винове лозе у Мађарској" (FFB, MF I 78).

Живећи у Београду, као аустријски војни бегунац Антун Густав Матош је у писму од 10. октобра 1907. године, упућеном Влади Југовићу, о своме прадеди написао да је „на концу бацио све од себе и отишао – гоњен чежњом и немиром своје душе – у свијет, оставио жену и дијете, па умро негде у туђини, где му се ни за гроб не зна" (Matoš 1973; Jugović 1939, 820).

Чини нам се да је управо оваква интелектуална традиција петроварадинске апотеке привукла пажњу Владоја Југовића, који је почетком 20. века настојао да њену прошлост документује и сачува за будуће генерације.

Фрушкогорац – лист за забаву, поуку и господарство

Док је у апотеци „Код златног орла" у Петроварадину као провизор радио Владо Југовић, чест гост и пријатељ апотеке био је гркокатолички свештеник и песник Јован Храниловић (Jugović ROMS, M, 5014). Ту се родила идеја о покретању часописа. Лист је излазио две године (1906. и 1907), штампан је латиницом, на хрватском језику. У тој „књижничкој љекарни" је тако 3. марта 1906. године осванuo први број *Фрушкогорца* (MS, MF 155; MS, MF 156). У поднаслову је стајало да је то *Лист за забаву, поуку и господарство*. Издавач и одговорни уредник био је мр Александар Бродски, провизор апотеке у Петроварадину, који је излажење овог листа помогао са 500 круна. Главни сарадник је био „наш одлични пријатељ" Јован Храниловић, а супруга Владе Југовића Викторија, која је „знала једнаком вјештином и кухати и писати добре чланке" (Jugović 1939, 821) била је главна уредница. Лист је излазио сваке суботе, а цена му је била 20 филира. Убрзо се лист почео издржавати од претплате и стекао је велики број читатеља.

Током свог излажења *Фрушкогорац* се бавио разним темама из привредног, друштвеног и културног живота петроварадинског краја. Уредница Викторија Рисаковић Југовић и стални стручни сарадник Јован Храниловић посебну су пажњу поклањали књижевности. У сталној рубрци *Листак* штампане су кратке приче и песме (Bulović 2010, 191–197).

1. broj na ogled!

FRUŠKOGORAC.

List za zabavu, pouku i gospodarstvo.

Petrovaradin, subota 3. ožujka 1906.

Broj 1. God. I.

Први страна првог броја листа „Фрушкогорац", 3. март 1906.

Потом, у рубрици под насловом *Из повјести града Петроварадина (како се писало о Петроварадину пре 100 година)* Југовић је преводио и у наставцима објавио готово целу *Историју Петроварадина и околине* Франца Шамса. Потом је објавио *Извадке из књиге Мелхиора Ердујхељија из књиге „Историја Новог Сада"*, преводећи одабрана поглавља. У другој години излажења *Фрушкогорца* ова рубрика добија назив *Из повијести Сријема*, па се у преводу штампају делови књиге Фридриха Вилхелма фон Таубеа (Friedrich Wilhelm von Taube) *Beschreibung des konigreiches Slavonien und des Herzogthums Syrmien* која је изашла у Лајпцигу 1777. године (Bulović 2010, 191–197).

> Све, што је „писало" и прошло кроз Нови Сад, дошло је обично и у Петроварадин. (...) Све је то дочекивано братски и господски, јер је наш стари и добри шеф Бродски брзо увидио, да је то само у корист промета, којему је служио и *Фрушкогорац*. Био је дакле и прво љекарничко гласило и књижевно подузеће, које није пропало, јер је вођено са много љубави и добре воље" (Jugović 1939, 823).

У другој години излажења часописа штампано је 26 бројева, у Тискари дионичарског друштва

„Браник" у Новом Саду. Задржана је иста уређивачка концепција, али на мањем броју страна, свега четири. Последњи број *Фрушкогорца* изашао је 6. јула 1907. године. Лист се угасио одласком Виктор ије и Владе Југовића из петроварадинске апотеке.

Апотекар у Стапару, 1909–1920.

Бачко село Стапар добило је своју прву апотеку 1906. године. Основана под називом „Код спаситеља", апотека је била прва фармацеутска установа у месту, а њен први власник и концесионар био је Шандор Хаузлонер (Savkov 1915, 151). Како је Владо Југовић 29. фебруара 1908. године дипломирао фармацију у Загребу, прво намештење као магистра фармације, уједно и власника апотеке, било је у Стапару (Bulović 2025: 80-86). У писму Градском начелнику Суботице из априла 1919. наводи да је „овде већ пуних 10 година поседник апотеке" (MGNS, MF, AG, f. 100/7), која се налазила у кући Панте Сацакова. Њен делокруг покривао је села Стапар и Дорослово.

Просторије апотеке нису одговарале строгим прописима струке. Сем официне за продавање лекова и материјала, апотека није поседовала неопходан таван, подрум, нити лабораторију. Током 1919. године Југовић је морао да нађе адекватан простор за своју апотеку, што је било подједнако тешко, као и чување лекова да се не укваре (MGNS, MF, AG, f. 100/7). „Много сам настојао за све то време, да нађем за апотеку здравији стан, али ми све настојање остаде узалуд, јер у Стапару неће нико да изнајми своје куће" (MGNS, MF, AG, f. 100/15). Стога је ова апотека затворена 20. новембра 1920. године (MGNS, MF, AG, f. 100/19).

У Стапару су настале и његове живописне приповетке и успомене из апотекарског живота, које је касније објавио у аутобиографској прози *Дилкамара*. (Jugović 1931) Међутим, услед проблема са којима се суочавао у Стапару, Владо Југовић је одлучио да напусти ово место и потражи повољнију средину за отварање сопствене апотеке.

Апотекарски печат Владе Југовића у Стапару (Приватна колекција мр фарм. Стевана Вукова, Зрењанин)

Апотекар у Новом Саду, 1921–1929.

Југовићеви покушаји да отвори VIII јавну грађанску апотеку у Новом Саду били су без успеха. Министарство народног здравља у Београду решењем 20266 од 2. октобра 1919. године, донело је одлуку да граду није потребна још једна апотека (MGNS, MF, AG, f. 100/9). Међутим, у то време, одмах након Великог рата, у Одсеку за народно здравље при Народној управи за Банат, Бачку и Барању у Новом Саду, мр фарм. Андрија Мирковић је као државни чиновник заузимао положај апотекарског референта, односно повереника. Да ли је ово био тренутак упознавања ова два човека, не можемо са сигурношћу тврдити, али њихове биографије се ту укрштају и од тог момента постају нераскидиво повезане.

Млади мр фарм. Андрија Мирковић се 26. јуна 1920. године жени са мр фарм. Октавијом Југовић, ћерком мр Владе Југовић и Викторије Југовић, рођ. Рисаковић (MGNS, MF 61). Брачни пар живи у Новом Саду, у кући на адреси Трифковићев трг бр. 1, а на свим документима из тог периода Југовић наводи исту адресу становања.

Након нешто више од годину дана од првих молби упућених Министарству народног здравља у Београду, за отварање апотеке у Новом Саду, мр фарм. Влади Југовићу је, 21. јануара 1921. године, додељена концесија на отварање апотеке. Она је била осма по реду у граду и звала се „Код здравља." Налазила се на почетку Јеврејске улице. „Уједно је Јеврејска улица једина у којој бих могао купити у кући број 10 локал, али и уз велике жртве" (MGNS, MF, AG, f. 100/26).

Међутим, Владоје Југовић се овде није дуго задржао. Убрзо, 1929. године, продаје ову и купује апотеку у Меленцима и филијалну у Бањи Русанди, где је остао до краја живота. На документима о купопродаји апотеке у Меленцима, испод печата Министарства социјалне политике и народног здравља Краљевине СХС, стоји потпис инспектора Андрије Мирковића (MGNS, MF, AG, f. 100/33).

Југовић је годинама био сарадник *Гласа апотекарства* у Новом Саду, док је његов зет, Андрија Мирковић, био главни уредник овог часописа. Био

је секретар, а потом и председник Савеза апотекара за Војводину (Поповић, РОМС, М 12482).

Ове чињенице указују на значај породичних и професионалних веза у обликовању и функционисању фармацеутске струке у Војводини током прве половине 20. века.

Апотекар у Меленцима, 1929–1939.

Меленци су своју прву апотеку „Код Свете Тројице" добили 1870. године. Један од њених власника је и Владоје Југовић, који то постаје 15. јуна 1929. године (MGNS, MF, AG, f. 100/36). Истим уговором потврђено му је даље држање филијалне апотеке у Бањи Русанди. Остаје непознато шта га је навело да напусти Нови Сад. Могући разлози били су поодмакле године, нарушено здравље, тешки породични губици – смрт ћерке Октавије и супруге Викторије у размаку од непуне године – или једноставно потреба да још једном промени животну средину. Не треба искључити ни економске разлоге, јер је филијална апотека у Бањи Русанди свакако представљала привлачну пословну прилику.

Меленци и Бања Русанда су у то време не само чувено лечилиште него и пожељна туристичка дестинација. Тако је 30-их година двадесетог века, у летњем периоду, када је сезона била на врхунцу, у павиљонском смештају било места за 200 особа дневно. Два лекара непрестано су бринула о току третмана и здрављу пацијената (Banja Rusanda 2025).

Како се, с годинама, здравље Владе Југовића погоршавало, он је од 1934. године све више времена проводио у Загребу. „Да ли ћемо у опће још ове године доћи на Русанду, не знам, јер ја не могу радити ни оно мало. Апотека је на продају расписана" (MGNS, MF, AG, f. 86/13).

За време Југовићевог одсуства из Меленаца апотеком је управљао провизор, мр фарм. Иван Т. Фиглер. Апотека није продата, већ је пронађено решење да остане у власништву породице. Југовић је усвојио своју унуку Викторију Мирковић, чиме јој је омогућио да након његове смрти добије дозволу за даље држање и уживање апотеке у Меленцима и њене филијале у Бањи Русанди. Као студенткиња фармације, Викторија је могла да буде уживалац апотеке до стицања права на самостално вођење апотекарске делатности, односно најкасније до навршене тридесете године живота. Међутим, Други светски рат прекинуо је њено школовање и онемогућио је да заврши студије фармације. Ипак, нове власти су 3. септембра 1946. године Викторији Јовановић, рођеној Мирковић, признале право на даље држање и уживање апотеке у Меленцима и филијале у Бањи Русанди (MGNS, MF, B 323/172).

Викторија и Владо Југовић док су боравили у Новом Саду (кат. бр. 19)

Даља судбина ове апотекарске породице била је одређена доношењем Закона о принудном откупу приватних апотека од 2. јула 1949. године (Savkov 2015, 58). Тиме је окончано постојање приватних апотека, које су прешле у друштвено власништво. У случају апотеке у Меленцима и њене филијале у Бањи Русанди, за управника је задржан мр фарм. Иван Т. Фиглер (Đukanović i dr. 1958, 411). Ове друштвене промене Владо Југовић није дочекао. Преминуо је у Загребу 31. јануара 1939. године, а сахрањен је на гробљу у Виници, поред супруге Викторије и ћерке Октавије Мирковић.

Књижевни и публицистички рад

Пуних педесет година Владо Југовић је објављивао публицистичке текстове у многим часописима, а четрдесет година у апотекарској штампи. Током свог плодног живота сарађивао је са преко четрдесет разних часописа и новина (Pekarić 1939, 411; Šikić 2026).

Значајну историјску студију о Францу Шамсу објавио је 1908. у бечком часопису *Pharmazeutische Post* (Jugović 1908, 701–706). Преко сто чланака и приказа из области фармације, као и друге стручне текстове објављивао је у часописима: *Pharmazeutische Post* (1898–1938), *Deutsches Volksblatt für Syrmien* (Рума 1905), *Hrvatski branik* (1905–07), *Narodna obrana* (1905–08, 1914, 1919), *Farmaceutski vjesnik* (1907–10, 1913–14, 1919–20), *Aesculap* (1908), *Апотекарски гласник* (1911, 1934), *Глас апотекарства* (1919–20, 1922–25, 1927–29), *Vjesnik ljekarnika Kraljevstva SHS / Apotekarski vjesnik* (1919–20, 1925, 1930–31, 1933, 1935–39), *Zeitschrift des Wiener allgemeinen Apotekervereines* (1919–25), *Фармација* (1936–37), *Liječnički vjesnik* (1936), *Varaždinske novosti* (1937–39) и *Wiener pharmazeutische Wochenschrift* (1938–39).

Књижевне радове и приказе објављивао је у новинама и часописима: *Banovac* (1893–96), *Lovor* (1897), *Svjetlo* (1897–1900), *Бранково коло* (1898), *Nada* (1898), *Preporod* (1898), *Застава*, *Нова искра* (1899–1900), *Pobratim* (1899–1900, 1902–03, 1905), *Vienac* (1899), *Jadran* (1903–04), *Narodne novine* (1903, 1914), *Летопис Матице српске*, *Agramer Tagblatt* (1906), *Hrvatsko kolo* (1906), *Domaće ognjište* (1908–09), *Danica* (1933–36), *Jadranska vila* (1934–37), *Obzor* (1934), *Браник*, *Дело*, *Српство* и *Deutsches Volksblatt*.

Био је покретач и уредник ревије *Младост* у Бечу 1898. и са супругом Викторијом Рисаковић Југовић издавао је лист *Фрушкогорац*. Објавио је пет збирки приповедака. Прве три – *Увенуло лишће* (Петриња, 1897), *Слике из живота* (Загреб, 1898) и *Сјене* (Мостар, 1902) – штампане су латиницом на хрватском језику, док су *Цртежи* (Нови Сад, 1904) и *Дулкамара – Слатке и горке успомене из апотекарског живота* (Загреб, 1931) објављене ћирилицом на српском језику.

Породица

Супруга Владоја Југовића била је Викторија Рисаковић Југовић, рођ. Рисек (Галовец у Загорју, крај Светог Крижа Зачретја, 1873) (Tenšek 2023, 7–10). Основно образовање стекла је у Загорју, а школовање је наставила у Вараждину и Загребу. У књижевности се појавила 1898. године, када је у *Побратиму* објавила песму *На мајчином гробу*, потписану псеудонимом Викторија Рисаковић. Након удаје за Владоја Југовића користила је оба презимена – Рисаковић Југовић – под којима је објављивала своје приче, приповетке, песме и чланке.

Доласком у Петроварадин 1904. године, где је Владо Југовић добио посао у апотеци „Код златног орла", Викторија је наставила свој књижевни и уреднички рад. Уређивала је часопис *Фрушкогорац* (1906–1907), који је покренула заједно са супругом. Своје радове објавила је у више од 25 књижевних часописа, публикација, листова за младе, као и у недељним и дневним новинама. Била је и уредница *Храниловићеве споменице*, коју је 1925. године издала Новосадска секција Југословенског новинарског удружења у Новом Саду (Tenšek 2023, 29–32).

У публикацији *Српкиња*, коју је 1913. године издала Добротворна задруга Српкиња у Иригу, о Викторији Рисаковић Југовић забележено је:

Госпођа Југовић је родом Хрватица, а ради на српској књизи сестринском љубави. Основала је српску женску задругу у Стапару. (...) Госпођа Југовић заслужује признање за свој рад на српској књизи, те стога јој и ми, српске књижевнице, да би јој се бар донекле могле одужити, износимо у *Српкињи* своју велику благодарност и искрено поштовање (Dobrotvorna zadruga srpkinja 1913, 24).

Преминула је 1927. године у Новом Саду, годину дана након трагичне погибије своје јединице Октавије. Сахрањена је у породичној гробници Долански на гробљу у Виници.

Ћерка Владоја и Викторије Југовић била је Октавија Југовић (Винковци, 1894) (Šifer 1926, 88). Гимназију је завршила у Загребу, а студије фармације похађала је у Бечу и Загребу, где је 1919. године стекла звање магистра фармације.

Мр фарм. Октавија Мирковић Југовић била је удата за мр фарм. Андрију Мирковића, тадашњег вршиоца дужности начелника Апотекарског одељења Министарства народног здравља. Имали су две ћерке близнакиње – Викторију и Октавију, рођене 19. јула 1921. године у Новом Саду (MGNS, MF 99; MGNS, MF 100).

Октавија Мирковић Југовић страдала је у авионској несрећи у Виници 1926. године. До тада је успешно водила апотеку „Код Анђела чувара" у Суботици. У некрологу је забележено да је „у Новоме Саду где је покојница стално живела, уживала завидан углед у свим круговима друштва" (Šifer 1926, 88).

Сахрањена је у породичној гробници Долански на гробљу у Виници, где су касније сахрањени и њени родитељи – Владоје Југовић и Викторија Рисаковић Југовић.

Завршна разматрања

Пре неколико година, приликом промене концесионара меленачке апотеке, приступило се уклањању предмета и материјала који су се деценијама чували у њеним просторијама, а који новом закупцу нису били од непосредне користи. Том приликом пронађено је и неколико књига за које је утврђено да представљају стручна фармацеутска издања из библиотеке мр фарм. Владоја Југовића. Данас се ових шест књига чува у приватној колекцији мр фарм. Стевана Вукова из Зрењанина.

На насловној страни две фармацеутске књиге налази се својеручни латинични потпис власника „Jugović 1897." и „Vladoje Jugović 1897," на корицама једног издања је ћирилични потпис „Мр Југовић," а на две књиге налазе се латинични и ћирилични печати/екслибриси – „Salvator Apotheke / Mr Ph Vlado Jugovits / Stapar Ungarn" и „Апотекар / Влада Југовић / Стапар". На књизи *Приручник за испитивање животних намирница* аутора др Јована Туцакова налази се посвета: „Господину В. Југовићу / у знак поштовања / аутор." На средини књиге је печат „Апотека Југовић Код Здравља / Меленце (Војводина)", а испод печата латинични својеручни потпис „Mr V. Jugović." Овако пронађена стручна фармацеутска издања из библиотеке мр фарм. Владоја Југовића говоре у прилог томе да истраживање на ову тему није завршено и да се можемо надати даљем проналаску материјалних трагова, с обзиром на то колики је опсег кретања Владоје Југовић имао за живота, те броја апотека у којима је радио и места у којима је боравио. Вишеструке делатности – уређивачка, списатељска, научна и професионална, сасвим сигурно отварају додатан простор за изучавање и анализу његовог лика и дела.

Музејски предмети, који сведоче о животу и раду Владоја Југовића, саставни су део Збирке фармације, која се налази у Музеју града Новог Сада. Каталошки преглед, којим илуструјемо истраживање о Владоју Југовићу, као једном од првих истраживача историје фармације на нашем подручју, обухвата 46 музејских јединица различитог карактера: апотекарске стојнице из старе петроварадинске апотеке „Код златног орла", фотографије, архивску преписку, службена документа, као и прва издања књижевних дела Владоја Југовића. Ова грађа омогућава релевантно сагледавање његовог професионалног, научног и књижевног рада, као и развоја фармацеутске баштине у Војводини.

Каталог

1. Апотекарска стојница: AMYGD.DULC.
   Апотека „Код златног орла" у Петроварадину, прва половина 19. века
   Димензије: пречник 10 цм, висина 22 цм
   МГНС, инв. бр. МФ-754
2. Апотекарска стојница: RESIN LACCAE.
   Апотека „Код златног орла" у Петроварадину, прва половина 19. века
   Димензије: пречник 10 цм, висина 22 цм
   МГНС, инв. бр. МФ-757
3. Апотекарска стојница: PUH.ANANIS.DEM.
   Апотека „Код златног орла" у Петроварадину, прва половина 19. века
   Димензије: пречник 10 цм, висина 22 цм
   МГНС, инв. бр. МФ-758
4. Апотекарска стојница: PUL:AGAR:AT.
   Апотека „Код златног орла" у Петроварадину, прва половина 19. века
   Димензије: пречник 8,3–8,5 цм, висина 16,5 цм
   МГНС, инв. бр. МФ-1267
5. Апотекарска стојница: RESIN: QUANT.
   Апотека „Код златног орла" у Петроварадину, прва половина 19. века
   Димензије: пречник 10 цм, висина 22 цм
   МГНС, инв. бр. МФ-2218
6. Апотекарска стојница: BOLUS ALB
   Апотека „Код златног орла" у Петроварадину, прва половина 19. века
   Димензије: пречник 10 цм, висина 22 цм
   МГНС, инв. бр. МФ-2219
7. Апотекарска стојница: GUM: AMMONIAC
   Апотека „Код златног орла" у Петроварадину, прва половина 19. века
   Димензије: пречник 10 цм, висина 22 цм
   МГНС, инв. бр. МФ-2220
8. Апотекарска стојница: GUM: TRAGAGANT
   Апотека „Код златног орла" у Петроварадину, прва половина 19. века
   Димензије: пречник 10 цм, висина 22 цм
   МГНС, инв. бр. МФ-2221

9. Апотекарска стојница: GUM: EUPHOR
   Апотека „Код златног орла” у Петроварадину, прва половина 19. века
   Димензије: пречник 10 цм, висина 22 цм
   МГНС, инв. бр. МФ-2222
10. Апотекарска стојница: RESIN: OLIBAN
    Апотека „Код златног орла” у Петроварадину, прва половина 19. века
    Димензије: пречник 10 цм, висина 22 цм
    МГНС, инв. бр. МФ-2223
11. Апотекарска стојница: SRM CARDAMON.
    Апотека „Код златног орла” у Петроварадину, прва половина 19. века
    Димензије: пречник 10 цм, висина 22 цм
    МГНС, инв. бр. МФ –2224
12. Апотекарска стојница: ERUCT:PIPER.LONG.
    Апотека „Код златног орла” у Петроварадину, прва половина 19. века
    Димензије: пречник 10 цм, висина 22 цм
    МГНС, инв. бр. МФ-2225
13. Апотекарска стојница: SECCT:PIPER:RIGR.
    Апотека „Код златног орла” у Петроварадину, прва половина 19. века
    Димензије: пречник 10 цм, висина 22 цм
    МГНС, инв. бр. МФ-2226
14. Апотекарска стојница: ERUCT:LAUR:
    Апотека „Код златног орла” у Петроварадину, прва половина XIX века
    Димензије: пречник 10 цм, висина 22 цм
    МГНС, инв. бр. МФ-2227
15. Апотекарска стојница: ALOES FRUCCOT.
    Апотека „Код златног орла” у Петроварадину, прва половина 19. века
    Димензије: пречник 10 цм, висина 22 цм
    МГНС, инв. бр. МФ-2228
16. Апотекарска стојница: GUM:OPOPONAC
    Апотека „Код златног орла” у Петроварадину, прва половина 19. века
    Димензије: пречник 10 цм, висина 22 цм
    МГНС, инв. бр. МФ-2229
17. Портрет Владе Југовића
    Нови Сад?, поч. 20. века
    Димензије: 13,8 x 8,5 цм
    МГНС, инв. бр. МФ-2723
18. Испред апотеке у Стапару, први с лева Владо Југовић
    Стапар, почетак 20. века
    Димензије: 8,5 x 13,5 цм
    МГНС, инв. бр. МФ-2721

Каталошки број 20

19. Портрет Викторије Југовић и Владе Југовић
    Нови Сад?, почетак 20-их година 20. века
    Димензије: 13,8 x 8,5 цм
    МГНС, инв. бр. МФ-2724
20. Портрет Викторије и Октавије Југовић
    Дарувар, 23. јул 1911.
    Димензије: 14 x 8,8 цм
    МГНС, инв. бр. МФ-2668
21. Портрет Владе Југовића како чита новине
    Виница, Загорје?, 20-те године 20. века
    Димензије: 8,5 x 13,8 цм
    МГНС, инв. бр. МФ-2672
22. Владо Југовић (други с лева) са Андријом Мирковићем и унукама
    Каменица, 22. март 1931.
    Димензије: 9 x 14 цм
    МГНС, инв. бр. МФ-2676
23. Владо Југовић у Виници са унукама на коњима
    Виница, Загорје, почетак 20. века
    Димензије: 13,8 x 8,5 цм
    МГНС, инв. бр. МФ-2673
24. Портрет Викторије Рисаковић Југовић
    Стапар?, око 1911.
    Димензије: 13,8 x 8,5 цм
    МГНС, инв. бр. МФ-2687
25. Породични портрет Октавије и Андрије Мирковића са децом
    Нови Сад, 1921. година

Портрет Викторије Рисаковић Југовић (кат. бр. 24)

Димензије: 8,5 x 13,5 цм
МГНС, инв. бр. МФ-2654

26. Зграда старе петроварадинске апотеке „Код златног орла”
Петроварадин, 40. године 20. века
Димензије: 13,5 x 8,5 цм
МГНС, инв. бр. МФ-2674
27. Писмо Владе Југовића упућено Андрији Мирковићу
Загреб, 6. 12. 1934.
Димензије: 28,8 x 22,6 цм
МГНС, инв. бр. МФ АГ Фасц. 86/13
28. Писмо Ивана Фиглера упућено Андрији Мирковићу
Меленци, 14. 10. 1946.
Димензије: 29,5 x 21 цм
МГНС, инв. бр. МФ АГ Фасц. 32/5
29. Писмо Владе Југовића упућено Градском начелнику Суботице
Стапар, 28. април 1919.
Димензије: 34 x 21 цм
МГНС, инв. бр. МФ АГ Фасц. 100/1
30. Допис Министарства народног здравља Краљевине СХС, Одсек за Банат, Бачку и Барању градоначелнику Суботице

Породични портрет Октавије и Андрије Мирковића са децом (кат. бр. 25)

Нови Сад, 5. јуни 1919.
Димензије: 34 x 21 цм
МГНС, инв. бр. МФ АГ Фасц. 100/2

31. Жалба Владе Југовића упућена Министарству народног здравља Краљевине СХС
Стапар, 29. јуни 1919.
Димензије: 34 x 21 цм
МГНС, инв. бр. МФ АГ Фасц. 100/3
32. Молба Владе Југовића упућена Министарству народног здравља Краљевине СХС, Одсеку за Банат, Бачку и Барању
Стапар, 28. април 1919.
Димензије: 34 x 21 цм
МГНС, инв. бр. МФ АГ Фасц. 100/7
33. Молба Владе Југовића упућена Министарству народног здравља Краљевине СХС, Одсеку за Банат, Бачку и Барању
Стапар, 28. август 1919.
Димензије: 34 x 21 цм
МГНС, инв. бр. МФ АГ Фасц. 100/10
34. Допис Владе Југовића упућен Министарству народног здравља Краљевине СХС, Одсек за Банат, Бачку и Барању
Стапар, 25. октобар 1919.
Димензије: 34 x 21 цм
МГНС, инв. бр. МФ АГ Фасц. 100/11
35. Допис Владе Југовића упућен Савету града Новог Сада
Стапар, 10. јул 1919.
Димензије: 34 x 21 цм
МГНС, инв. бр. МФ АГ Фасц. 100/12

36. Молба Владе Југовића упућен Министарству народног здравља Краљевине СХС
Стапар, 23. децембар 1919.
Димензије: 34 x 21 цм
МГНС, инв. бр. МФ АГ Фасц. 100/14
37. Пропусница Владе Југовића, Будимпешта
10. јануар 1917.
Димензије: 17 x 21 цм
МГНС, инв. бр. МФ АГ Фасц. 100/15
38. Молба Владе Југовића упућена Министарству народног здравља Краљевине СХС
Стапар, 20. мај 1920.
Димензије: 34 x 21 цм
МГНС, инв. бр. МФ АГ Фасц. 100/16
39. Допис Владе Југовића упућен Министарству народног здравља Краљевине СХС
Стапар, 19. август 1920.
Димензије: 34 x 21 цм
МГНС, инв. бр. МФ АГ Фасц. 100/20
40. Молба Владе Југовића упућена Министарству народног здравља Краљевине СХС, Одсеку за Банат, Бачку и Барању
Стапар, 7. новембар 1920.
Димензије: 34 x 21 цм
МГНС, инв. бр. МФ АГ Фасц. 100/23
41. Допис Владе Југовића упућен Здравственом одсеку за Банат, Бачку и Барању
Нови Сад, 5. фебруар 1921.
Димензије: 31,5 x 21 цм
МГНС, инв. бр. МФ АГ Фасц. 100/26
42. Реферат Министарства социјалне политике и народног здравља Краљевине СХС
Београд, 5. јун 1929.
Димензије: 34 x 21 цм
МГНС, инв. бр. МФ АГ Фасц. 100/29
43. Реферат Министарства социјалне политике и народног здравља Краљевине СХС упућен Среском начелнику Новог Бечеја
Београд, 5. јун 1929.
Димензије: 34 x 21 цм
МГНС, инв. бр. МФ АГ Фасц. 100/36,
44. Jugović, Vladoje S., *Slike iz života*, Zagreb 1898.
Издање аутора, штампа: Knjigotiskara Braća Kralj, Zagreb
Димензије: 21 x 13 цм, стр. 141
МГНС, инв. бр. МФ Б 585
45. Југовић, Владоје С., *Цр̄тежи I,* Нови Сад 1904.
Издање аутора, штампа: Штампарија српске књижаре браће М. Поповић, Нови Сад
Димензије: 25 x 17 цм, стр. 33
МГНС, инв. бр. МФ Б 1072
46. Jugović, Vladoje S., *Dulcamara – Slatke i ïorke uspomene*, Zagreb 1931.
Издање аутора, штампа: Narodne novine, Zagreb
Димензије: 24 x 16 цм, стр. 122.
МГНС, инв. бр. МФ Б 1060

ИЗВОРИ:

Muzej grada Novog Sada [MGNS], Odeljenje za istoriju farmacije i zdravstvene kulture [MF], Glavna knjiga apotekara u Dunavskoj Banovini 1935. [B], 325.

Muzej grada Novog Sada, Odeljenje za istoriju farmacije i zdravstvene kulture, Glavna knjiga apotekara u Dunavskoj Banovini 1939, 323.

Muzej grada Novog Sada, Odeljenje za istoriju farmacije i zdravstvene kulture, Arhivska građa, Ministarstvo narodnog zdravlja Kraljevine SHS, Zdravstveni odsek za Banat, Bačku i Baranju, Novi Sad, [VJ], f. 100. „Personalni dosije mr farm. Vlade Jugovića, dopisi Ministarstvu 1919–1921."

Jugović, Vlado. „Nekrolog povodom smrti J. Hranilovića, Rukopisno odeljenje Matice srpske [ROMS] M. 5014.

Popović, Stevan D., „Istorija apotekarstva u Vojvodini", Rukopisno odeljenje Matice srpske, inv. br. 12482.

Matica srpska, mikrofilm [MS MF], list *Fruškogorac* 1906, inv. br 155.

Matica srpska, mikrofilm, list *Fruškogorac* 1907, inv. br. 156.

Mladost: smotra za modernu književnost i umjetnost, Beč, 1898. Biblioteka Matice srpeke [BMS] P II 643

N. N., Preseljenje bračnog para Jugović, Naše pravice, Varaždin, 1/11 od 3. VI 1904.

Privatna kolekcija mr farm. Stevana Vukova, Zrenjanin

Farmaceutski fakultet, Beograd, [FFB] Muzej za istoriju farmacije, [MF] I. br. 78.

ЛИТЕРАТУРА:

Banja Rusanda. 2025. „Istorijat Banje 'Rusanda'". Посећено 5. августа 2026. https://banjarusanda.rs/o-nama/.

Bulović, Gordana. 2010. „Apoteka 'Kod zlatnog orla u Petrovaradinu'. *Rad Muzeja Vojvodine* 52: 191–197. (ćir.)

Bulović, Gordana. 2011. „Dr Andrija Mirković". *Godišnjak istorijskog arhiva grada Novog Sada* 5: 232–248. (ćir.)

Bulović, Gordana. 2013. „Život i delo Franca Šamsa". U Franc Šams, *Istorija Srema i Petrovaradina / Topographische Beschreibung von Peterwardein und seinen Umgebungen*, ur. Radovan Bunardžić: 233–249. Novi Sad: Muzej Grada Novog Sada. (ćir.)

Bulović, Gordana. 2023. „Prva izložba Muzeja farmacije Farmaceutskog fakulteta u Beogradu 1956. godine." U *Zbornik radova Desetog kongresa istoričara medicine 800 godina srpske medicine*, ur. Zoran Vacić: 311–319. Beograd: Srpsko lekarsko društvo. (ćir.)

Bulović, Gordana. 2025. „Apoteka u Staparu". *Rad Muzeja Vojvodine* 67: 80–86. (ćir.)

Đukanović, Vojislav, Borislav Petrović, Božidar Đorđević, Stevan Jovanović, Aleksandar Mezić i Venceslav Pavlov, prir. 1958. *Zbornik lekara i farmaceuta sa pregledom zdravstvene službe FNRJ*. Novi Sad: Progres.

Jugović, Vladoje S. 1898. *Slike iz života*. Zagreb: Braća Kralj

Jugović, Vladoje. 1908. „Franz Schams. Apotheker und Geschichtsschreiber zu Petrovaradin". *Pharmazeutische Post* 69/XLI: 701–706.

Jugović, Vlado. 1920. „Istraživanje prošlosti apoteka u Jugoslaviji". *Glas apotekarstva* 4-5. (ćir.)

Jugović, Vladoje S. 1931. *Dulcamara – slatke i gorke uspomene*. Zagreb: Narodne novine: autorsko izdanje.

Jugović, Vladoje. 1939. „Nekadašnji gosti stare petrovaradinske (Schamsove) ljekarne". *Apotekarski vjesnik* 16: 819–823.

Matoš, Antun Gustav. 1973. *Sabrana djela. Pisma 1. Sv. 19*: ur. Davor Kapetanić: Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti: Liber: Mladost

Marjanović, Stanislav, „Evropska književnost i umjetnost u časopisu *Mladost* (Iz vidokruga „bečkog kruga")," https://hrcak.srce.hr/file/109818 (приступљено 17. 1. 2025)

Mirković, Andrija. 1956. „Muzej za istoriju farmacije." U *Farmaceutski fakultet Univerziteta u Beogradu / Faculté de pharmacie Belgrade / Pharmaceutical Faculty Belgrade / Farmacevtičeskiй fakulьtet Belgrad / Pharmazeutische Fakultät Belgrad 1945–1955*, prir. Andrija Mirković, 152–155. Beograd: Prosveta.

Pekarić, Branimir. 1939. „† Ph. Mr. Vlado Jugović". *Apotekarski vijesnik* 3: 93–104.

Savkov, Ilija. 2015. *Istorija apotekarstva na tlu današnje Vojvodine*. Novi Sad: Matica srpska. (ćir.)

Šifer, Vladimir. 1926. „† mr. Oktavija Mirković". *Glas apotekatstva* 7-8: 208–211.

Šikić, Jasna. 2026. „Jugović, Vladoje". Hrvatski biografski leksikon (1983–2026), mrežno izdanje. Pristupljeno 5. avgusta 2026. https://hbl.lzmk.hr/clanak/jugovic-vladoje.

Tenšek, Marijan. 2023. *Viktorija Risaković – Jugović, njezin život, bajke i priče – u povodu 150. godine rođenja*. Krapina: Elektronika.

Dobrotvorna zadruga Srpkinja. 1913. *Srpkinja: njezin život i rad, njezin kulturni razvitak i njezina narodna umjetnost do danas / uredile srpske književnice*. Irig: Dobrotvorna zadruga Srpkinja. (ćir.)

Gordana Bulović
City Museum of Novi Sad

FROM A PRIVATE COLLECTION TO MUSEUM HERITAGE: VLADOJE JUGOVIĆ AND THE PHARMACY COLLECTION OF THE CITY MUSEUM OF NOVI SAD

Summary

This paper examines the role of Vladoje Jugović, MPharm, in the establishment and development of the Pharmacy Collection of the City Museum of Novi Sad, one of the most significant museum collections for the study of the history of pharmacy and health culture in Serbia. Particular attention is paid to his decades-long collecting activities, which laid the foundations for the future Museum of Pharmacy, as well as to the objects and documents that bear witness to his professional, scholarly, and literary work. Drawing on museum objects, archival sources, and publications preserved in his library, the paper analyses the significance of Jugović's legacy for reconstructing the development of pharmaceutical practice in Vojvodina. Special attention is given to recently discovered professional publications bearing ownership marks and dedications. These materials constitute important material traces of Jugović's activities and demonstrate that research into his legacy is far from complete. A catalogue overview of 46 museum objects further highlights Jugović's contribution to the preservation of pharmaceutical heritage and demonstrates the value of museum collections as sources for historical and museological research.